

Canadiske inuit's problemfyldte vej mod »hjemmestyre«

Af Lars Toft Rasmussen

Den canadiske hovedstad Ottawa er næsten symbolsk delt af floden af samme navn. De brusende vandmasser danner her en serie mindre vandfald, der skiller det fransk-talende Quebec på den nordlige bred fra den engelsk-sprogede majoritet på den sydlige.

Et af Canadas største problemer er at holde sammen på de to befolkningsgrupper og dermed på nationen. Frygten for, at landet skal splittes ved Ottawa-floden gennemsyrrer hele det politiske liv og er også blevet én af de største hindringer for »hjemmestyre« for Canadas inuit. Der findes en udbredt skepsis omkring deres ønske om større selvbestemmelse: Er inuit nu blevet inspireret af det fransktalende mindretal? Er de ude på løsrivelse à la Quebec?

Canadas inuit benytter derfor enhver lejlighed til at udtrykke en loyalitet, hvorom der i virkeligheden aldrig har været nogen tvivl. For eksempel har de små canadiske flag i knaphullet, når de er i fjernsynet. De understreger, at de først og fremmest er *canadiere*. I arktisk Canada er det en fornærmelse at skelne mellem »inuit« og »canadiere«, som vi i Grønland skelner mellem »grønlændere« og »danskere«.

Trods problemet med at overbevise resten af Canada om, at de ikke er ude på løsrivelse, og den canadiske regerings tøven med at reducere sin indflydelse nord for trægrænsen, arbejdes der fortrøstningsfuldt videre mod »hjemmestyre«. I kraft af en mere pragmatisk holdning end andre indfødte befolk-

Lars Toft Rasmussen har som journalist i mange år beskæftiget sig med arktiske forhold. Han er bosat i Nuuk/Godthåb, hvorfra han er i regelmæssig kontakt med kilder i Canada, som han sidst for A/G besøgte i december 1982. Fra 1. marts 1983 har Lars Toft Rasmussen orlov som journalist ved A/G for at kunne arbejde for ICC (Inuit Circumpolar Conference), hvis præsident Hans-Pavia Rosing i februar var til stede i FN-hovedkvarteret i New York, da Inuit-organisationen blev anerkendt som NGO (Non Governmental Organization) under FN. Tidsskriftet Grønland vil senere bringe en artikel om ICC's arbejde i forbindelse med organisationens generalforsamling til sommer, som afholdes i Frobisher Bay i Arktisk Canada.

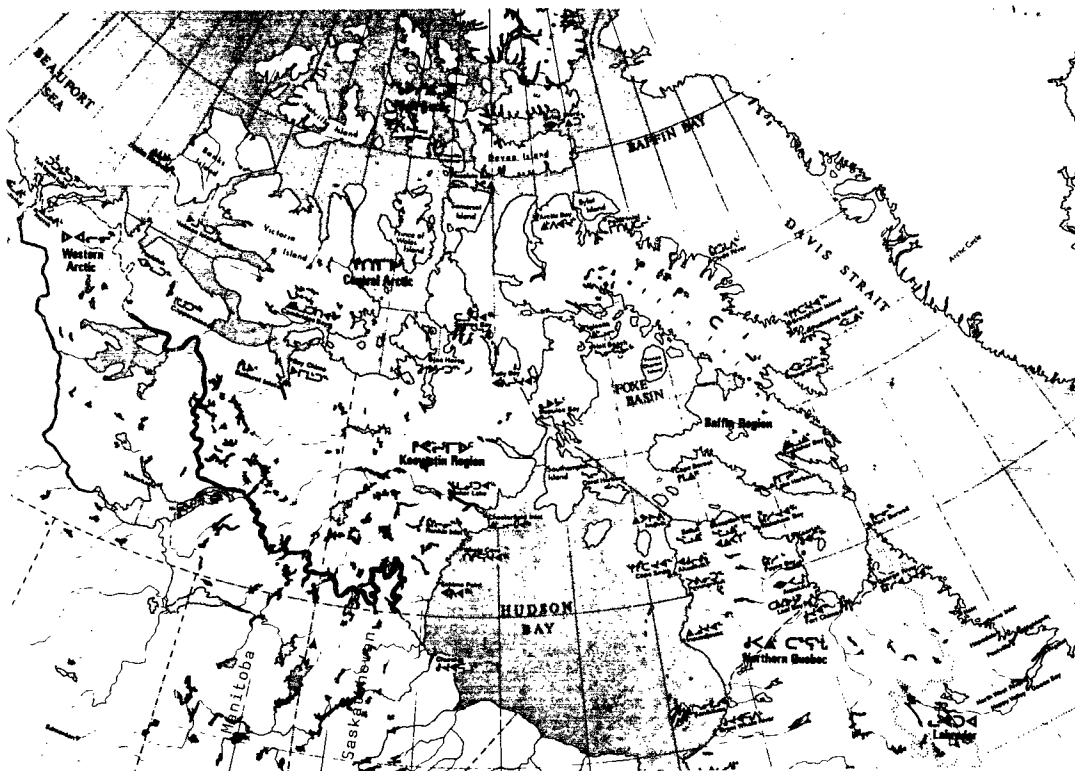
Ottawa-floden skiller Quebec fra det øvrige Canada. Frygt for, at inuit er blevet inspireret af den franske separatist-bevægelse, er en alvorlig hindring for »hjemmestyre«. Fot.: Lars Toft Rasmussen.

ningsgrupper går det trods alt fremad. Målet er dannelsen af et hjemmestyret område i den østlige del af Northwest Territories (NWT), hvor inuit udgør 80 procent af befolkningen. Selv om grænsen endnu ikke er fastlagt, har de allerede for en halv snes år siden navngivet det »Nunavut«, der betyder »vort land« på deres eget sprog, inuktitut.

Canadiske inuit giver udtryk for, at hjemmestyret og hele den politiske udvikling i Grønland er til stor opmuntring for dem. Samtidig understreger NWT's undervisningsminister Dennis Patterson fra Frobisher Bay, at den grønlandske hjemmestyre-model ikke

umiddelbart kan bruges til noget. Dertil er de politiske forhold for forskellige i de to arktiske områder. Dennis Patterson er formand for »Nunavut Constitutional Forum« (Nunavuts forfatningsmæssige forum), der er i færd med at udarbejde et forslag til en territorialforfatning for Nunavut og at løse spørgsmålet om grænsedragning i forhold til det vestlige NWT.

Den canadiske viceminister for nordlige anliggender Neil Faulkner siger det således: »De to folks situation er meget forskellig. Som du sikkert har bemærket, forsøger Grønland heller ikke at udvikle sig efter en canadisk model. Canadiske

Trægrænsen, markeret ved den brede, sorte linje, er inuits forslag til grænse for Nunavut. Hvor NWT skal deles, må befolkningen i territoriet selv forhandle sig frem til.

inuit ved, hvad de vil: de ønsker at blive fuldgældige medlemmer af det føderale Canada. Grønlænderne har derimod efter min mening ikke helt gjort op med sig selv, hvor de er på vej hen.

Nunavut tænkes i første omgang dannet ved at dele NWT's kæmpemæssige skove og tundraer i to territorier. Et vigtigt skridt i den retning blev taget under et møde i den canadiske regering i november.

Deling i NWT

På den franske side af Ottawa-floden ligger et kæmpemæssigt kontorkompleks i mange etager, opført i røde sten. Det

er Canadas svar på Hausergade 3 i København, Ministeriet for Grønlands adresse. Den canadiske parallel kaldes »Department of Indian and Northern Affairs« (DINA) og har John Munro som minister.

Den 25. november meddelte Munro, at han ville holde pressemøde den følgende dag for at give en vigtig meddelelse. Da han den næste dag ankom i stille, silende regn til presseklubben på den anden side af floden for at blive stillet ansigt til ansigt med projektører, kameraer, mikrofoner og en sal pakket med journalister, var nyheden allerede begyndt at sive: Munro ville give den

længe ventede indikation af det officielle Canadas holdning til Nunavut-spørgsmålet.

I en grundigt forberedt udtalelse meddelte han, at den canadiske regering havde besluttet, at den på visse betingelser »er villig til i princippet at acceptere en deling af NWT«. Dermed så Nunavut-tankens ud til at være kommet et vigtigt skridt nærmere sin virkeliggørelse. Nyheden blev straks forsidestof i aviserne og top-historien i TV samme aften. De canadiske medier beskæftiger sig ellers sjældent med den nordlige del af landet, der forekommer de fleste canadiere fjern og ligegyldig.

Ligeså megen opmærksomhed vakte det, at det eneste inuit-medlem af det canadiske parlament, Peter Ittinuar, benyttede lejligheden til at skifte parti. I en udtalelse fra Frobisher Bay i NWT, hvor han var sneet inde, udtrykte han »dyb tilfredshed« med regeringens holdning til Nunavut. »Nu, da regeringen har vist sin gode vilje, er jeg kommet til den slutning, at jeg bedre kan fremme udviklingen fra regeringspartiets egne rækker«, fortsatte han. Hidtil havde Peter Ittinuar, der er barnebarn af Peter Freuchen, været medlem af det lille oppositionsparti »The New Democratic Party« (NDP).

Fire betingelser

Munro meddelte regeringens tilslutning til delingen af NWT på fire betingelser, som optimister mener kan opfyldes på tre år. Pessimisterne mener, at betingelserne så skrappe, at Nunavut i virkeligheden ikke er kommet spor nærmere sin dannelse.

For det første krævede Munro, at befolkningen i NWT selv må finde ud af, hvor den nye grænse skal trækkes. Den føderale regering vil ikke blandes ind i den beslutning. Formentlig bliver det ikke nemt at nå til enighed, da inuit i øst og hvide og indianere i vest fra gammel tid har haft svært ved at enes. Inuit har foreslået en deling langs med trægrænsen, der løber i en buget, diagonal linje ned over landkortet fra Beauforthavet til Hudsonbugtens kyst. Politikere i den vestlige del af NWT foreslår en deling langs forlængelsen af grænsen mellem provinserne Manitoba og Saskatchewan.

Det er en udbredt opfattelse, at inuit måske har lagt en lovlig optimistisk holdning for dagen ved at foreslå trægrænsen som delelinje. Peter Ittinuar og andre inuit-ledere giver da også udtryk for, at de vil være villige til at anerkende en grænse, der giver dem en lidt mindre bid af NWT.

John Munros betingelse nummer to var, at der i de to nye territorier etableres et politisk system, der tilgodeser en passende fordeling af magten mellem lokale, regionale og territoriale regeringer.

For det tredje krævede han, at den canadiske regering og de oprindelige befolkningsgrupper får løst deres gamle mellemværende om rettigheder til landet. Forhandlinger herom har stået på i årevis, uden at der er sket særlige fremskridt. Kun i det nordlige Quebec er indgået en aftale, den såkaldte »James Bay Agreement«, der blandt andet er grundlaget for den inuit-ejede Makivik Corporation. Munro håber, at han ved

Canada's inuit må indstille sig på at være underlagt bureaukraterne i DINA's røde murstensbygning en tid endnu. Fot.: Lars Toft Rasmussen.

at bruge dannelsen af Nunavut som gulerod kan sætte mere fart i sagerne. Skeptikere peger på, at selv om inuit når frem til en aftale med føderal-regeringen forholdsvis hurtigt, kan forhandlingerne med de mere stivsindede indianere meget vel tænkes at trække ud i årevis og dermed blokere for inuit's ønske om »hjemmestyre«.

Den fjerde og sidste betingelse er, at befolkningen i NWT skal blive ved med

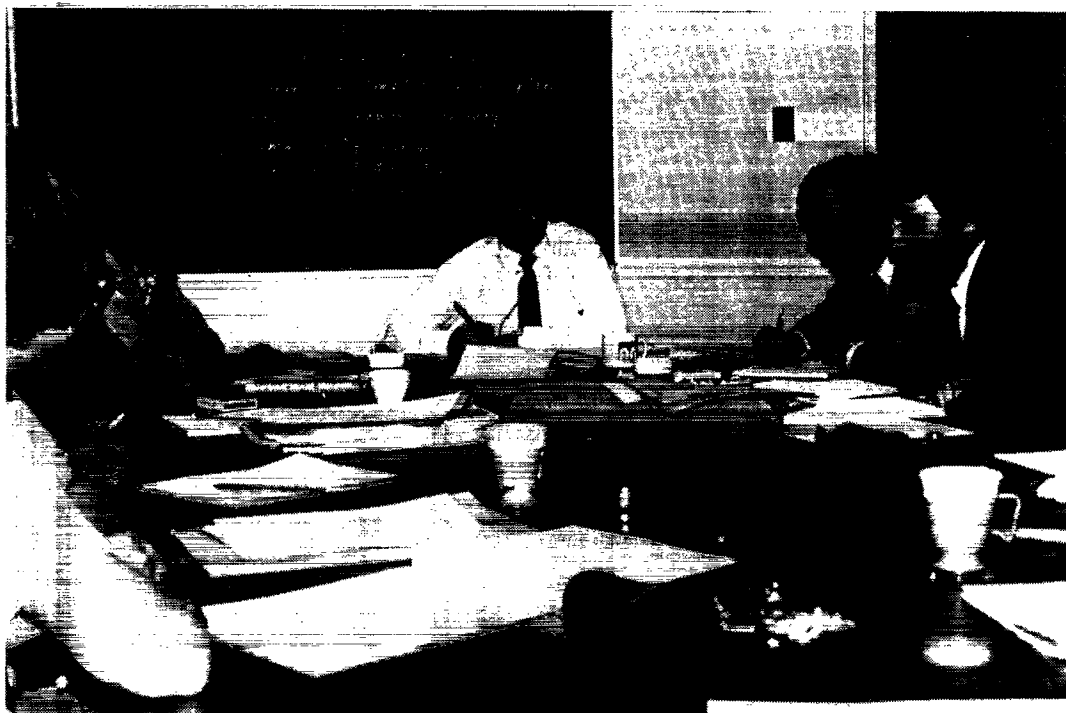
at gå ind for tanken om deling, sådan som de gjorde det ved en vejledende folkeafstemning den 14. april sidste år.

Status som territorium

Her stemte 56 procent af de deltagende vælgere »ja« til spørgsmålet: »Mener du, at NWT bør deles?« I Nunavut-området var både stemmeprocent og antal af ja-stemmer langt højere end i den vestlige del af NWT.

I Canada tages ordet »vejledende« bogstaveligt. Folkeafstemningen, der var arrangeret af regeringen i NWT, var strengt taget bare en slags meningsmåling. Ingen kunne på forhånd vide, om regeringen i Ottawa ville reagere på udfaldet, og i givet fald *hvordan*. Spændingen blev først udløst ved Munros pressekonference godt et halvt år senere. I mellemtiden havde den canadiske regering behandlet Nunavutspørgsmålet ikke færre end tre gange på lukkede møder. Udfaldet af den vejledende folkeafstemning havde alligevel været med til at skabe et pres, som regeringen følte, at den ikke kunne blive ved med at sidde overhørig.

Dannelsen af et Nunavut-*territorium* vil først og fremmest gøre inuit fri af regeringen i Yellowknife, NWT's hovedstad, der i bogstavelig såvel som overført betydning ligger meget langt fra inuit's kærneområde i det østlige Arktis. NWT's enorme udstrækning – territoriet dækker et område godt en halv gang større end Grønland, svarende til en trediedel af hele Canadas areal – gør det upraktisk at styre det centralt fra ét sted. Desuden er der kulturelle forskelle i forhold til befolk-

»The Nunavut Constitutional Forum« i arbejde. For bordenden ses formanden, undervisningsminister i NWT Dennis Patterson, til venstre for ham ITC's præsident John Amagoalik og yderst til højre Peter Jull. Fot.: Lars Toft Rasmussen.

ningen af hvide og indianere i vest, hvor Yellowknife ligger, anfører inuit.

»Inuit ønsker simpelthen at leve under et styre, der fungerer, som møder befolkningens behov og som udtrykker sig til dem på deres eget sprog og er sammensat af deres egne folk«, siger Peter Jull, der er rådgiver i forfatningsmæssige spørgsmål for den nationale inuit-organisation Inuit Tapirisat of Canada (ITC).

Status som territorium vil ikke ændre forholdet til Ottawa væsentligt. Inuit vil fortsat i mange henseender være underlagt bureaukraterne i DINA's røde mur-

stensbygning i Ottawa. Også NWT's regering i Yellowknife er stærkt knyttet til den nationale regering. Kommissær John Parker, der leder NWT's regering, er således ikke folkevalgt, men udpeget af Ottawa. Overført til grønlandske forhold svarer det omtrent til, at rigsombudsmanden var formand for landsstyret. Desuden har territorial-regeringen kun rådgivende myndighed. Så selv om det sjældent sker, *kan* Parker gå imod et flertal i NWT's lovgivende forsamling.

»Folk her til lands kan ikke lide at høre det. Men der er i virkeligheden tale

om en semi-kolonialistisk situation i forholdet til de nordlige områder,« siger Peter Jull.

Nunavut som provins

På længere sigt er ITC's mål, at Nunavut skal blive en provins. Derved vil befolkningen blive sikret en meget større grad af selvbestemmelse end under en territorialregering – ikke mindst i ressource-spørgsmål, hvor et Nunavut-territorium vil være nærmest uden indflydelse. ITC, der repræsenterer de 25.000 inuit i Nunavut, forestiller sig territorie-status som et overgangsfænomen, der skal vare en snes år. Det tidsrum kan så bruges til at få uddannet lokale til at lære at håndtere det ansvar, som følger med større selvbestemmelse.

Næsten hele Canadas befolkning bor i landets 12 provinser. Eneste undtagelser er befolkningerne i Yukon og NWT. Inuits mål er altså blot at få samme grad af indflydelse på deres tilværelse, som størsteparten af den øvrige canadiske befolkning nyder godt af i forvejen. Det minder om situationen i Grønland i 50'erne. Inuit ønsker integration i moder-nationen, omend med respekt for de kulturelle særpræg.

Som præsidenten for ITC John Ama-galik siger: »Vi forsøger at komme *ind* i det føderale system, ikke *ud*«.

Men ved pressekonferencen gav minister Munro ikke meget håb om, at Nunavut opnår status som provins. »Det er ikke et realistisk mål inden for en overskuelig fremtid«, sagde han. I sin begrundelse henviste han til områdets størrelse, dets lille befolkning og svage økonomi samt nødvendigheden af, at

Peter Jull: »Inuit ønsker simpelthen at leve under et styre, der fungerer, som møder befolkningens behov, og som udtrykker sig til dem på deres eget sprog og er sammensat af deres egne folk.« Fot.: Lars Toft Rasmussen.

den føderale regering beskytter Canadas »nationale interesser«.

Peter Jull mener, at Munro »glemte« at nævne, at provinsstatus ville give Nunavut andel i indtægterne fra olie- og mineraludvinding. »Regeringen er opsat på at beholde muligheden for indtægter fra ressourcerne i det kæmpemæssige område«, påpeger han. »Den vil nødtigt overdrage al den potentielle rigdom til en lille befolkning. Så mens politikerne i det sydlige Canada har travlt med at diskutere planer for udvinding i det nordlige, har inuit og andre 'nordboer' ingenting at skulle have sagt«.

»Hvis inuit skal have fuldgyldigt canadisk statsborgerskab, så må Nunavut blive en provins«.